

Соцький А. М.,¹

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ, Україна*

ТРУДОВА ТА КАДРОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Система фахової передвищої та вищої освіти України перебуває у стані активної трансформації, зумовленої євроінтеграційними процесами, реформою публічного управління та зміною соціально-економічних орієнтирів держави. Важливу роль у цьому процесі відіграє ефективна організація трудових відносин і кадрового забезпечення у закладах освіти, що безпосередньо впливає на якість освітнього процесу та конкурентоспроможність випускників. Трудові відносини у сфері освіти в Україні регулюються комплексом нормативно-правових актів, основними серед яких є Кодекс законів про працю України (КЗпП), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.) та Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.). Кожен із цих актів визначає специфіку правового статусу працівників закладів освіти, порядок їх призначення, оцінювання, атестації, підвищення кваліфікації, а також засади дисциплінарної та матеріальної відповідальності.

Так, Кодекс законів про працю України (КЗпП) є базовим актом, який регулює загальні засади трудових відносин у всіх сферах, у тому числі й у сфері освіти, а головне визначає поняття трудового договору (ст. 21) та порядок його укладення, зміни і припинення (ст. 24–36); закріплює гарантії прав працівників на оплату праці, відпустку, охорону праці (розділи III–V); передбачає особливості дисциплінарної відповідальності (ст. 147–152) і порядок оскарження дисциплінарних стягнень; встановлює основи соціального захисту та охорони праці (розділ X) [1].

Для працівників освіти ці норми діють з урахуванням спеціальних положень законів про освіту. Наприклад, щодо порядку укладення контрактів із керівниками закладів освіти або атестації педагогічних працівників.

¹ Соцький Андрій Михайлович

Норми Закону України «Про освіту» (2017 р.) заклали нову модель публічного управління у сфері освіти, визначивши сучасні засади трудових і кадрових відносин. Так, наприклад, ст. 54–57 регламентують правовий статус педагогічних і науково-педагогічних працівників, умови їхньої праці, права, обов'язки та соціальні гарантії; ст. 58 визначає порядок підвищення кваліфікації та професійного розвитку освітян; ст. 59 – підстави та процедуру атестації педагогічних працівників; ст. 60 – вимоги до академічної доброчесності, порушення якої може бути підставою для дисциплінарної відповідальності; ст. 62 встановлює норми щодо контрактної форми трудових відносин у сфері освіти [2].

Закон підкреслює принципи автономії закладів освіти та самоврядування персоналу, що відображає сучасну європейську тенденцію до децентралізації управління трудовими відносинами.

Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.) деталізує трудові відносини у закладах фахової передвищої освіти (коледжах, технікумах тощо), а головне визначає права та обов'язки педагогічних і науково-педагогічних працівників фахових коледжів (ст. 52); регламентують порядок призначення керівника закладу та укладення контракту з ним на конкурсній основі (ст. 54–55); атестація і підвищення кваліфікації педагогічних працівників (ст. 57); соціальні гарантії, норми робочого часу та відпустки педагогічних працівників (ст. 60) тощо. Особливістю цього закону є поєднання елементів трудового та адміністративного регулювання, адже значна частина управлінських рішень у закладах фахової передвищої освіти ухвалюється органами публічної влади (МОН, місцевими радами) [3].

Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) встановлює особливий порядок організації трудових відносин у закладах вищої освіти. Основним аспектами цього закону є: ст. 36–40 визначають права, обов'язки та відповідальність науково-педагогічних і наукових працівників; ст. 42 – процедуру виборів та контрактного призначення ректора, що є специфічною формою трудових відносин, поєднаною з елементами виборчого права; ст. 54–55 – атестація, сертифікація та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; ст. 60–61 – питання академічної мобільності та гарантій прав працівників у межах освітніх програм міжнародного співробітництва. Важливим є принцип академічної автономії (ст. 32), який надає університетам право самостійно формувати кадрову політику, встановлювати внутрішні процедури відбору, оцінювання і стимулювання персоналу [4].

Ці законодавчі акти визначають правовий статус педагогічних, науково-педагогічних і адміністративних працівників, порядок укладання трудових договорів, питання атестації, підвищення кваліфікації,

академічної доброчесності та етичних стандартів діяльності працівників освіти.

Ефективна кадрова політика у сфері освіти передбачає:

- прозорий відбір та конкурсне призначення керівників і педагогічних працівників;
- належну мотивацію та оплату праці з урахуванням результатів роботи;
- розвиток системи безперервного професійного навчання;
- формування корпоративної культури, що базується на принципах академічної доброчесності та публічності.

Особливе значення має цифровізація кадрових процесів (електронні трудові книжки, онлайн-реєстри освітян, автоматизація підвищення кваліфікації), що забезпечує прозорість і підзвітність кадрової політики.

Попри оновлення законодавства, залишаються невирішеними такі проблеми:

- нечіткість критеріїв оцінювання результатів праці педагогічних працівників;
- дисбаланс між академічною автономією закладів освіти та централізованим регулюванням трудових відносин;
- недостатній рівень соціального захисту освітян;
- потреба у приведенні норм трудового законодавства до європейських стандартів гідної праці (Decent Work Standards).

Таким чином, кадрова політика у сфері освіти є одним із ключових чинників розвитку людського капіталу держави. Удосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання трудових відносин у закладах фахової передвищої та вищої освіти сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, забезпеченню прозорості кадрових процедур та формуванню нової культури управління, орієнтованої на якість, відповідальність і професійний розвиток.

Система правового регулювання трудових відносин у сфері фахової передвищої та вищої освіти має комплексний характер та поєднує загальні норми трудового права і спеціальні положення освітнього законодавства, абелепечує баланс між державним управлінням та автономією закладів освіти, але потребує вдосконалення щодо узгодженості процедур призначення, атестації, мотивації працівників і соціальних гарантій, особливо в умовах переходу до європейських стандартів гідної праці та академічної свободи.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. Ст. 380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 30. Ст. 119. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19/card2#Card>

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38. ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>